

REGION +

Numer 12

Fundusze dla Lubelszczyzny

Mamo, tato, możesz wrócić do pracy!

Rodzicom kończącym urlopy macierzyńskie i wychowawcze nie zawsze jest łatwo wrócić do aktywności zawodowej. W miastach, jak i w mniejszych miejscowościach regionu powstają miejsca, w których mogą zostawić swoje dzieci pod fachową opieką i rozpocząć pracę. To wszystko dzięki Funduszom Europejskim.

We wrześniu ubiegłego roku w liczącym nieco ponad pół tysiąca mieszkańców Pełczynie w gm. Trawniki rozpoczęła działalność żłobek „Słonik”. – Pamiętam to zdziwienie mieszkańców, że w Pełczynie da się coś takiego zrobić. Ludzie z niedowierzaniem patrzyli na budynek dawnej szkoły, a niektórzy z rodziców, wchodząc do środka po remoncie, wspominali swoje szkolne lata i dziwili się, jak bardzo tu się pozmieniało – opowiada **Aneta Roslan**, dyrektor żłobka. – A najwyraźniej zainspirowany tymi zmianami wójt rozpoczął już starania o modernizację obiektu z zewnątrz.

Pieniądze z wynoszącej 551 tys. zł dotacji zostały przeznaczone nie tylko na remont pomieszczeń, ale przede wszystkim na stworzenie miejsc dla 17 dzieci, których rodzice z różnych powodów pozostawali nieaktywni zawodowo. Teraz mogą bezpłatnie zostawiać swoje dzieci pod opieką zatrudnionej w „Słoniku” kadry.

- W ramach projektu rekrutowani byli rodzice,

Żłobek Słonik Pełczyn

którzy przebywali na urlopach macierzyńskich lub wychowawczych. Mogły to być także osoby bezrobotne i nieaktywne zawodowo. Cel jest taki, by matki i ojcowie mogli zostawić u nas dziecko i wykorzystać ten czas na podjęcie lub poszukiwanie pracy – mówi pani dyrektor.

Beneficjenci przez rok nie ponoszą opłat za czesne i wyżywienie. Projekt „Rodzice wracają do pracy!!!” realizowany jest do końca sierpnia br.

Wraz z upływem tego terminu rodzice będą mieli miesiąc na dostarczenie dokumentów poświadczających, że znaleźli zatrudnienie, bądź podjęli kroki zmierzające w tym kierunku. – Niektórzy już teraz pytają, kiedy będą mogli przynieść zaświadczenia, bo już pracują. Byli też tacy, którzy w ciągu miesiąca od momentu, w którym ich dzieci przyszły do żłobka, już znaleźli zatrudnienie – podsumowuje Aneta Roslan.

Z pomocą przychodzą także otwierane dzięki, m.in. funduszom unijnym tzw. kluby malucha. Jednym z nich jest „Re-Re-Kum-Kum” w Puławach, do którego bezpłatnie uczęszcza 15 dzieci w wieku od roku do lat trzech. – Większość naszych beneficjentek – bo zgłaszają się głównie panie – to mamy na urlopach macierzyńskich. Chcemy pomóc im wrócić do pracy. Kiedy dziecko ma zapewnioną opiekę,

jest to łatwiejsze – tłumaczy **Mariusz Jaskulski**, właściciel klubu. Projekt „Powrót do pracy z Klubem Malucha” adresowany jest także do wychowujących małe dzieci osób bezrobotnych, które często stają przed wyborem. – Jeśli nie pracuje, to nie stać jej na nianię. A gdy nie ma niani, nie może pracować. To zamknięte koło – dodaje Jaskulski. I przyznaje: - Praktycznie wszyscy rodzice,

którzy się zgłosili, tę pracę znajdują.

Projekt zakończy się jesienią przyszłego roku. Dzięki dotacji w wysokości ok. 386 tys. zł w „Re-Re-Kum-Kum” najmłodsi mogą bezpłatnie przebywać w klubie do pięciu godzin dziennie. Mają zapewnioną nie tylko opiekę, ale też szereg dodatkowych zajęć muzycznych, plastycznych, rytmicznych, językowych oraz warsztaty teatralne i gamcarskie.

TOMASZ MACIUSZCZAK

NOWA SZANSA DLA FIRM

Lubelskie firmy stawiają na rozwój. To za sprawą funduszy unijnych przeznaczonych na wdrażanie efektów prac badawczych przedsiębiorcy z naszego regionu mogą wprowadzać na rynek nowe produkty i rywalizować z konkurencją z całego świata.

Pod koniec czerwca rozdzielono blisko 100 mln zł wśród 62 firm w ramach działań związanych ze wzrostem konkurencyjności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. W odpowiedzi na poświęcony im konkurs wpłynęło 246 wniosków, które opiewały na łączną kwotę ok. 300 mln zł.

- Niestety pula, jaką dysponowaliśmy była niewystarczająca, by dofinansować wszystkie z nich. A są to bardzo dobre, ciekawe i zróżnicowane projekty, innowacyjne pomysły i rozwiązania – mówi **Magdalena Filipek-Sobczak**, dyrektor Lubelskiej Agencji Wspierania Przedsiębiorczości.

Przedsiębiorcy, którzy otrzymali dotacje, mogą je przeznaczyć, m.in. na stworzenie infrastruktury w celu ulepszenia lub wprowadzenia nowych produktów lub usług, zastosowanie nowoczesnych technologii czy wsparcie działań inwestycyjnych związanych z rozszerzeniem działalności eksportowej. Kolejną z możliwości dotyczy wdrażania wyników badań naukowych i rozwojowych oraz innowacyjnych rozwiązań.

Blisko 2 mln zł trafiło do rodzinnej firmy Pro-Project z Okszowa pod Chełmem, która zajmuje się produkcją fantomów do testowania aparatów rentgenowskich. – Chcemy rozbudować zakład i zakupić urządzenia, które pozwolą nam wdrożyć opracowaną przez nas metodę łączenia stosowanych w fantomach płyt PMMA przez polimeryzację. Myślę, że będziemy jedyną firmą, która będzie kleiła te tworzywa w taki sposób – przekonuje **Henryk Kartaszyński**, właściciel Pro-Project.

Dofinansowanie w podobnej kwocie otrzymała lubelska firma C2C. Pozyskane pieniądze zostaną przeznaczone na dokończenie badań i wprowadzenie na rynek biodegradowalnych opakowań wykonanych z nieplastikowej folii mineralnej.

- W tym celu powszechnie używana jest skrobia kukurydziana, która ma bardzo dobre właściwości, ale jest to produkt spożywczy. Wiemy zaś, że w wielu miejscach na świecie ludzie głodują. Dlatego staramy się eliminować wykorzystanie samej skrobi

na rzecz wypełniaczy takich jak na przykład kreda – mówi **Krzysztof Stachyra**, prezes C2C. I dodaje, że jest to pomysł autorski. - Z tego co wiem, na rynku nie ma obecnie tego typu opakowań.

Już wcześniej wiele lubelskich firm korzystało z podobnego wsparcia. Dzięki blisko milionowej dotacji specjalizująca się w prowadzeniu badań genetycznych Vitagenum z Lublina realizuje projekt dotyczący opracowania nowej technologii łączenia amplikonów wraz z odczytem sekwencji tak

uzyskanego odcinka DNA. – W ogólnym skrócie chodzi o obniżenie kosztów takich badań – wyjaśnia wiceprezes spółki **Tomasz Czernecki**. – Projektujemy fragmenty nukleotydów, które kleją się w odpowiednim momencie i łączą DNA w duże fragmenty. Obecnie, chcąc oznaczyć kilka markerów w genomie, trzeba to robić za każdym razem osobno. Dzięki naszej metodzie, możemy skleić te markery w jeden, długi odcinek i oznaczyć to w jednym sekwencjonowaniu – precyzuje Czernecki i dodaje, że

wdrożenie pomysłu może zmniejszyć koszt badań nawet dziesięciokrotnie. Innowacyjnym rozwiązaniem interesuje się już kilka działających na rynku firm.

Efekty realizowanych prac badawczych odczuwa też już AS-Babuni, producent makaronów, kasz, wafli i przekąsek. Firma z podlubelskich Niemiec wprowadziła na rynek suche wafle w trzech nowych smakach: pomidorowe z ziołami prowansalskimi i chili, jabłkowe z otrębami orkiszowymi i serowe z ziołami prowansalskimi.

- Mieliliśmy dość ambitne cele sprzedażowe i wszystkie udało się zrealizować. Bez unijnej dotacji nie byłibyśmy nawet w stanie myśleć o rozpoczęciu produkcji – przyznaje **Grzegorz Kondracki**, członek zarządu spółki. Firma uruchomiła nową linię produkcyjną i laboratorium. – Służy ono do badania wszystkich surowców i składników dostarczanych nam przez dostawców. W ten sposób możemy analizować każdy etap produkcji i wykluczyć wiele czynników, które mają negatywny wpływ na końcowy produkt – dodaje Kondracki.

W najbliższym czasie LAWPA ogłosi jeszcze jeden konkurs dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. – Do rozdysponowania będzie 50 mln zł. Nie jest to wiele, ale będziemy myśleli o zwiększeniu tej puli – podsumowuje **Magdalena Filipek-Sobczak**.

TOMASZ MACIUSZCZAK

ZAWODOWCY ZA KÓŁKIEM

Stałą pracę zyskało 44 z 69 osób biorących udział w projekcie „Kierowca zawodowiec”, finansowanym z Regionalnego Programu Operacyjnego. Nic dziwnego, że trwa już kolejna edycja projektu, który zmienia życie wielu osób.

Projekt przez rok realizował Ośrodek Szkolenia „Kursor” Kaluźniak – Sztandera oraz Fundacja MPM.

- Wsparciem objęto 69 mieszkańców województwa lubelskiego, które utraciły pracę z przyczyn dotyczących zakładu pracy nie wcześniej niż pół roku przed przystąpieniem do projektu – mówi **Michał Antos**, wiceprezes zarządu Fundacja MPM.

Wszyscy uczestnicy otrzymali Indywidualny Plan Działania, a także skorzystali z bezpłatnego poradnictwa psychologicznego. Przede wszystkim jednak wzięli udział w szkoleniu zawodowym. Wybrać mogli kurs na prawo jazdy kat. C, C+E

z kwalifikacją do prowadzenia samochodu ciężarowego z przyczepą lub kurs na prawo jazdy kat. D dla kierowców autobusu. Po otrzymaniu uprawnień kierowcy przeszli trzymiesięczny staż zawodowy oraz skorzystali z poradnictwa zawodowego i pośrednictwa pracy.

- W efekcie zatrudnienie zyskało ponad 63 proc. osób biorących udział w projekcie – mówi Antos. – Można więc powiedzieć, że okazał się on dużym sukcesem. Z tego względu oraz z uwagi na ogromne zainteresowanie szkoleniem rozpoczęliśmy drugą edycję projektu. Bierze w niej udział 60 osób.

AGNIESZKA KASPERSKA

Badaniem w raka

Dzięki badaniom przesiewowym wyleczalność raka jelita grubego w Polsce wzrosła z 26 do 45 proc. Mimo to ten rodzaj nowotworu jest coraz bardziej powszechny. W ramach funduszy unijnych realizowane są projekty umożliwiające edukowanie pacjentów w tym zakresie i przeprowadzanie bezpłatnych badań profilaktycznych

JAKIE SĄ NAJCZĘSTSZE OBJAWY RAKA JELITA GRUBEGO?

Do najczęstszych objawów raka jelita grubego należą: bóle brzucha, zmiana rytmu wypróżnień, krew w stolcu, osłabienie ogólne, niedokrwistość bez innych objawów ze strony przewodu pokarmowego, utrata masy ciała. Objawy są zależne od lokalizacji nowotworu i jego stopnia zaawansowania, czyli głębokości naciekania i występowania przerzutów.

CO MOŻE SPRZYJAĆ POWSTAWANIU I ZACHOROWANIU?

Powstawaniu i zachorowaniu na raka jelita grubego sprzyjają: zaburzenia genetyczne, predyspozycje dziedziczne, czynniki środowiskowe (niewłaściwa dieta, niska aktywność fizyczna, otyłość, spożywanie alkoholu, palenie tytoniu), polipy gruczolakowe w jelicie grubym, napromieniowanie miednicy mniejszej w przeszłości, nieswoista zapalna choroba jelit.

CO MOŻE OCHRONIĆ?

Działanie ochronne wykazuje m.in. pożywienie bogate w błonnik. Zmniejsza stężenie kancerogenów (czynników rakotwórczych) w świetle jelita i skraca czas ich ekspozycji poprzez przyspieszenie pasażu jelitowego.

O 40-50 proc. ryzyko rozwoju raka obniża zwiększona aktywność fizyczna. Dlatego zaleca się wykonywanie co najmniej 30 min. umiarkowanego wysiłku fizycznego w postaci spaceru, jazdy na rowerze czy gimnastyki.

Jeśli chodzi o dietę, zalecane jest ograniczenie spożycia mięsa czerwonego do 500 g na tydzień. Korzystniej jest sięgnąć po mięsa z kurczaka, indyka lub ryby. Należy unikać smażenia, pieczenia, dosalania oraz używania środków konserwujących.

W celu profilaktyki warto utrzymywać BMI (Body Mass Index – stosunek masy ciała do kwadratu wzrostu) na poziomie 20-25 kg/m². Każde kolejne 5 kg/m² to o 15 proc. większe ryzyko zachorowania. Istotne jest także zachowanie odpowiedniego obwodu brzucha, aby uniknąć otłuszczenia narządów wewnętrznych. U kobiet nie powinien on przekraczać 80 cm, a u mężczyzn 94 cm.

Jeden z takich projektów realizuje Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Kraśniku. „Program profilaktyki raka jelita grubego w podregionie puławskim” adresowany jest do mieszkańców powiatów: kraśnickiego, janowskiego, opolskiego, łukowskiego, ryckiego i puławskiego w wieku 25-65 lat.

- Osoby powyżej 50. roku życia mogą skorzystać z niego bez żadnych dodatkowych

wymogów. W przypadku młodszych, decyduje wywiad rodzinny, kiedy w najbliższej rodzinie zdiagnozowano raka jelita grubego, lub występuje u nich zespół Lyncha, zwiększający ryzyko zachorowalności – mówi dr n. med. Agnieszka Dziewa, naczelną pielęgniarką w SP ZOZ w Kraśniku i koordynatorką projektu.

Do tej pory przeprowadzono zajęcia edukacyjne dla ponad tysiąca osób. Ich

uczestnicy dowiedzieli się, jakie są najczęstsze objawy choroby. Poznali także wywołujące ją czynniki, bo w tym przypadku wpływ mają nie tylko zaburzenia genetyczne i predyspozycje dziedziczne, ale także m.in.: niewłaściwa dieta, niska aktywność fizyczna, otyłość, spożywanie alkoholu czy palenie tytoniu. Beneficjenci dowiedzieli się także, jak zmniejszyć ryzyko zachorowania. Głównym elementem projektu są bezpłatne

badania kolonoskopowe. Z tych skorzystało ok. 500 osób.

- Większość badań została już wykonanych, jesteśmy na finiszu. Zainteresowanie było bardzo duże – przyznaje dr Dziewa. – Nowotwory jelita grubego są bardzo rozpowszechnioną chorobą. Niestety, świadomość pacjentów w tym zakresie jest wciąż niska. Być może sam fakt badania, które jest dość intymne, powoduje, że ludzie niechętnie się do niego

zgłaszają. Dlatego tak ważne są akcje edukacyjne.

Chodzi o kolonoskopię, uznawaną za optymalną metodę profilaktyki przeciwnowotworowej, która pozwala wykryć raka jelita grubego w bardzo wczesnym stadium i doprowadzić do jego pełnego wyleczenia. Jest badaniem bezpiecznym i może być wykonywana w warunkach laboratoryjnych. U pacjentów bardziej wrażliwych, w celu zmniejszenia dyskomfortu, może być wykonana po poda-

niu leków przeciwbólowych lub w znieczuleniu. Osoby poddane badaniu od razu otrzymują jego wynik. W razie stwierdzenia występowania polipów, mogą one zostać od razu usunięte za pomocą wprowadzonej do jelita przez kolonoskop pętli. Jeśli nie będzie to możliwe podczas zabiegu, a będzie to konieczne z medycznego punktu widzenia, taki zabieg zostanie wykonany w warunkach szpitalnych.

TOMASZ MACIUSZCZAK

PÓKI NIE JEST ZA PÓŹNO

Co roku około 3,5 tys. Polek dowiaduje się, że ma raka szyjki macicy. Połowa z nich zgłasza się do lekarza zbyt późno. Te zatrważające statystyki można zmienić dzięki regularnym badaniom cytologicznym.

Między innymi dzięki funduszom unijnym wykonywanych jest coraz więcej takich badań. Jeden z tego typu projektów realizuje Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej nr 1 w Bełżycach. Programem objęto 500 kobiet w wieku od 29 do 59 lat z terenu powiatów lubelskiego i świdnickiego. Zgłaszać mogły się panie, które nie miały wykonywanej cytologii w okresie ostatnich

trzech lat, lub w ciągu roku w przypadku, gdy znalazły się w tzw. grupie ryzyka.

- Te miejsca zostały wskazane na podstawie tzw. mapy potrzeb zdrowotnych. Chodziło o wyeliminowanie białych plam, czyli rejonów, w których pacjentki nie wykonują takich badań – wyjaśnia Renata Tarkowska, naczelną pielęgniarką w bełżyckim szpitalu i koordynatorką projektu.

Placówka otrzymała dofinansowanie w wysokości 119 tys. zł. W ramach tej kwoty powstał film, na którym pacjentki, u których zdiagnozowano raka szyjki macicy opowiadają swoje historie, przebieg leczenia i zachęcają do udziału w badaniach. Podkreślają przy tym, że właśnie dzięki takim badaniom udało im się wrócić do zdrowia. Materiał filmowy wraz z przygotowaną w ramach projektu

brozurą był wykorzystywany podczas spotkań edukacyjnych, w trakcie których odbywały się także m.in. konsultacje indywidualne. Kolejny etap programu to bezpłatne badania cytologiczne, które będą wykonywane do końca roku.

- Niestety, kobiety nie chcą się badać, są zajęte innymi rzeczami. Wiele z nich zaniebuje badania ginekologiczne – przyznaje Tarkowska. I dodaje, że w przypadku re-

alizowanego przez bełżycki szpital projektu wzrost zainteresowania nastąpił po tym, jak jedna z pacjentek opisała swoją historię w mediach społecznościowych. – Nie miała żadnych objawów, a podczas cytologii wykryto u niej nowotwór. Kiedy napisała o tym na Facebooku, skutkowało to tym, że zaczęło się do nas zgłaszać więcej pań. To pokazuje, że kiedy coś się komuś nakazuje, jest

to odbierane niechętnie. Ukazanie zaś dobrego przykładu zachęca.

Jak podkreślają medycy, samo badanie jest bezbolesne. – Jeżeli wynik wykaże zmiany nowotworowe, pacjentka jest obejmowana dalszą opieką. Jeśli zrobi się to odpowiednio wcześniej, jest możliwość całkowitego wyleczenia – podkreśla koordynatorka projektu.

TOMASZ MACIUSZCZAK

Senior na wycieczce

Porady prawnika i psychologa, zajęcia informatyczne czy artystyczne, wyjazdy do kina i teatru czy wycieczki. Z takich form aktywności mogą korzystać mieszkańcy powyżej 60. roku życia dzięki powstającym zarówno w dużych miastach, jak i mniejszych miejscowościach klubom seniora.

Takie inicjatywy to odpowiedź na występujące zjawiska demograficzne. Starzenie się społeczeństwa to fakt, z którym nikt nie dyskutuje. A według prognoz Głównego Urzędu Statystycznego, z biegiem lat osób powyżej 60. roku życia będzie przybywać. W 2035 roku mają oni stanowić 30 proc. ludności Polski, a w województwie lubelskim – 24 proc. Do 2060 roku wskaźnik dla całego

kraju ma wzrosnąć do 34,5 proc. i będzie jednym z najwyższych w Unii Europejskiej.

Organizowali się sami

Nic dziwnego, że w ostatnim czasie przybywa tzw. klubów seniora. Takie inicjatywy szczególnie potrzebne są w mniejszych miejscowościach i na wsiach. - U nas do tej pory w ogóle nie było takiego

miejsca. Co prawda emeryci z naszej gminy spotykali się we własnym zakresie, ale klubu seniora nie mieli. A po zainteresowaniu widać, że zapotrzebowanie było bardzo duże – przyznaje **Anna Serafin** z Urzędu Miejskiego w Piaskach, koordynatorka projektu „Aktywny Senior w Gminie Piaski”.

W jego ramach powstały dwa kluby seniora. Dzięki

wynoszącej 890 tys. zł dotacji powstały dwa kluby: w Piaskach i Gardzienicach. Z pierwszego korzysta 40 osób, w drugim aktywnie uczestniczy 20.

- W ramach dofinansowania udało się wyposażać obie placówki m.in. w meble oraz sprzęt RTV i AGD. Pieniądze zostały jednak przede wszystkim przeznaczone na szereg zajęć cyklicznych: kulinarnych, artystycznych, te-

rapeutycznych czy psychologicznych. Nasi seniorzy mają zorganizowany czas nawet do pięciu dni w tygodniu – mówi Anna Serafin. I dodaje: - Największym zainteresowaniem cieszą się zajęcia informatyczne. Obecnie jesteśmy w trakcie podstawowego kursu komputerowego.

Uczestnicy projektu wezmą udział m.in. w wyjazdach do kina, teatru,

muzeum czy grotty solnej. W planach są także wycieczki na Roztocze, do Krakowa, Wieliczki i Częstochowy oraz organizacja wydarzeń okolicznościowych np. przy okazji Dnia Babci i Dziadka. Przedsięwzięcie będzie realizowane do końca 2020 roku. - Już teraz uczestnicy przyznają, że chcieliby, aby było kontynuowane. Ale wszystko zależy od tego, czy uda nam się znaleźć kolejne fundusze

YOUTUBERZY O FUNDUSZACH DLA LUDZI

Mają mnóstwo młodzieńczego zapału, energii i zarazem pasji. Rywalizują na międzynarodowych zawodach robotycznych i dumnie reprezentują Polskę zdobywając m.in. tytuł wicemistrzów świata. Mowa oczywiście o członkach zespołu Spice Gears z Kraśnika, zlokalizowanego w innowacyjnym i malowniczym województwie lubelskim. Bohaterów dzisiejszego nagrania wspiera Zespół Szkół nr 3 w Kraśniku, który uzyskał dofinansowanie z funduszy unijnych – tak zaczyna się pierwszy z opublikowanych w internecie filmów, udowadniających, że o dotacjach unijnych można mówić „po ludzku”, a do tego barwnie i intrygująco.

Departament Zarządzania Regionalnym Programem Operacyjnym rozpoczął w maju kampanię internetową promującą Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020. Jej efekty śledzić można w mediach społecznościowych, na ogólnopolskich portalach internetowych oraz stronach: rpo.lubelskie.pl i info.rpo.lubelskie.pl. Postawiono też na próbę dotarcia do najmłodszych. Temu właśnie służy współpraca z influencerem, Filipem Nowobilskim prowadzącym w serwisie YouTube autorski kanał „Duży w Maluchu”.

- Postanowiliśmy wykorzystać do promowania efektów wdrażania Regionalnego Programu popularny serwis internetowy. Jestem przekonany, że ta współpraca przybliży

wielu osobom nie tylko tematykę funduszy europejskich, ale przy okazji pokaże także ciekawe miejsca na Lubelszczyźnie - mówi Jarosław Stawiński, Marszałek Województwa Lubelskiego.

Efekty już są. Pierwszy film, który pokazuje przez pryzmat sukcesów młodych programistów z Zespołu Szkół nr 3 w Kraśniku, jak z funduszy europejskich korzysta ich szkoła, zdobył już blisko 40 tys. wyświetleń. Drużyna Spice Gears, do której należą uczniowie, tworzy roboty wystawiane w prestiżowych zmaganiach First Robotics Competition. Za wybitne osiągnięcia otrzymała tytuł Ambasadorów Województwa Lubelskiego 2018. Sukces nie byłby możliwy, gdyby nie uczęszczali do szkoły, która dzięki dofi-

nasowaniu z funduszy unijnych wspiera ich w ambitnych projektach. Dzięki środkom unijnym placówka sfinansowała m.in. budowę hali sportowej, w której odbywają się organizowane dla uczniów wydarzenia e-sportowe.

Zgodnie z umową Youtuber przygotuje siedem filmów. Trafiać będą one do sieci średnio raz w miesiącu. Materiały będą prezentowały ciekawostki z regionu, unikatowe na skalę krajową miejsca i rozmowy z beneficjentami RPO WL. Każdy z filmów będzie opowiadał o inwestycjach i przedsięwzięciach, których realizacja była możliwa dzięki unijnemu wsparciu. Nagrania powstaną w ramach specjalnej serii: „Duży w Maluchu EXTRA”.

AGNIESZKA KASPERSKA

i przed komputerem

na ten cel – podsumowuje koordynatorka.

Porady i tańce

Od marca z podobnych aktywności mogą korzystać uczestnicy Nałęczowskiej Akademii Seniora. Projekt o takiej nazwie dla 60 osób organizuje Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Nałęczowie. Dzięki wynoszącej 972 tys. zł dotacji wyremontowano i dostosowano do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych pomieszczenia na parterze bloku mieszkalnego przy ul. Głęboznica.

- W chwili obecnej zakończyliśmy prace remontowe w lokalu, jesteśmy w trakcie jego wyposażania. Od maja rozpoczęły się również za-

jęcia z psychologiem, prawnikiem, dietetykiem oraz zajęcia taneczne. W najbliższym czasie rozpoczną się również pozostałe zajęcia. Już teraz klub seniora cieszy się bardzo dużym zainteresowaniem – mówi **Maria Pawelec** z nałęczowskiego MOPS-u, koordynatorka projektu. – Seniorzy mogą bezpłatnie uzyskać pomoc prawną indywidualnie, ale organizowane są też spotkania grupowe z zakresu edukacji prawnej. Chodzi m.in. o kwestie związane z podpisywaniem umów, sprawami konsumenckimi czy innymi problemami, z jakimi mogą się spotkać seniorzy. Na podobnej zasadzie nasi beneficjenci mogą korzystać z porad psychologa, w ra-

mach których odbywają się też m.in. ćwiczenia motywacyjne czy treningi pamięci.

Wkrótce w ofercie Nałęczowskiej Akademii Seniora pojawią się kolejne, również bezpłatne propozycje. Na liście zainteresowani znajdują m.in. zajęcia rehabilitacyjne i ruchowe (m.in. nordic walking), wizerunkowe (spotkania z fryzjerem, kosmetyczką czy stylistą), rękodzieła czy kulinarne. W planach jest też powstanie chóru, ponadto seniorzy będą mogli wziąć udział w warsztatach z zakresu udzielania pierwszej pomocy.

Odpowiedzialni i decyzyjni

Tego typu inicjatywy podejmują nie tylko samorządy i podległe im instytucje, ale

też podmioty zewnętrzne. W Lublinie miejsce dla seniorów przy ul. Krochmalnej prowadzi Stowarzyszenie JESTEM.

- Klub seniora JESTEM to przede wszystkim miejsce spotkań osób starszych, spędzania wolnego czasu w dobrej atmosferze i dobrym towarzystwie. Głównym motywem działań jest przeciwdziałanie osamotnieniu i marginalizacji seniorów. Dlatego wszystkie działania podejmowane są w nieformalnej atmosferze, z jak największym spontanicznym zaangażowaniem samych seniorów. Uczestnicy klubu podejmują odpowiedzialność i decyzyjność w jego sprawach – mówi **Rafał Kuśmierczyk**, koordynator projektu.

Od poniedziałku do piątku, także w wakacje, w godz. 8-15 organizowane są zajęcia zagospodarowujące wolny czas, np. warsztaty plastyczne, treningi pamięci i koncentracji w formach zajęć teatralnych, recytatorskich, muzycznych, gamingowych itp., prelekcje, spotkania z ciekawymi ludźmi czy warsztaty biblijne. Prowadzony jest kurs komputerowy dla seniorów. Ważnym aspektem są działania prozdrowotne, w tym zajęcia gimnastyczne i ruchowe prowadzone przez wykwalifikowanych instruktorów, regularne spotkania z dietetykiem, w trakcie których seniorzy mogą kształtować nawyki żywieniowe dostosowane do ich wieku i stanu

zdrowia. Cyklicznie odbywają się warsztaty i prelekcje prowadzone przez kosmetyczkę, lekarzy i ratowników medycznych. Organizowane są zajęcia integrujące seniorów i pozwalające im zaistnieć w sferze publicznej, w formie wieczorów seniora (wyjścia do teatru, filharmonii, kina). Wśród dodatkowych atrakcji, organizowanych poza klubem, jest m.in. spływ kajakowy po rzece Bug, podczas którego każdemu z uczestników towarzyszy wolontariusz – podkreśla Kuśmierczyk.

W zajęciach uczestniczy 60 osób, mieszkańców lubelskich dzielnic Wrotków, Czuby i Za Cukrownią. Projekt został dofinansowany kwotą blisko 1,4 mln zł.

TOMASZ MACIUSZCZAK

NIEPOKONANI NA RYNKU PRACY

Szkolenia, płatne staże, pomoc prawna i wsparcie psychologiczne – na to mogą liczyć uczestnicy projektu „Niepokonani 2”, realizowanego przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krzywdzie (powiat lukowski). Jest on adresowany do osób bezrobotnych, w tym także tych, którzy nie byli zarejestrowani w urzędzie pracy.

- Pierwsza część programu dotyczy osób, które zostały sprofilowane jako będące daleko od rynku pracy, z

najmniejszymi szansami na powrót – wyjaśnia **Tomasz Ciężki**, kierownik GOPS w Krzywdzie. Chodzi o 20 podopiecznych ośrodka, którzy otrzymali pomoc psychologa i prawnika i wzięli udział w warsztatach z autoprezentacji czy z zakresu gospodarowania budżetem domowym. – Żeby ułatwić im powrót na rynek pracy, wykonywali prace społeczne na rzecz gminy. W porozumieniu z wójtem znaleźliśmy im zajęcia przy organizacji gminnych wydarzeń, sprzątaniu czy wykonywaniu nasadzeń – wylicza Ciężki.

Jak dodaje, część z beneficjentów w ocenie pracowników Powiatowego Urzędu Pracy już została przekwalifikowana i uznana za osoby, które mogą podjąć zatrudnienie.

Dla kolejnej czterdziestki korzystających z pomocy GOPS w Krzywdzie przygotowano wsparcie z zakresu aktywizacji i integracji społeczno-zawodowej. Chodziło m.in. o spotkania z doradcą zawodowym. – Na ich podstawie ustalaliśmy, jakie kursy i szkolenia powinni podjąć, aby jak

najlepiej wykorzystać ich umiejętności, a następnie je finansowali. Po ich ukończeniu najbardziej aktywni uczestnicy projektu mogli liczyć na płatne półroczne staże. – Szukaliśmy im pracodawców na terenie gminy. Ale niektórzy znaleźli sobie zajęcia we własnym zakresie. A część z tych, którzy brali udział w pierwszej edycji, od razu po zakończeniu stażu dołączyła do pracy na czas nieokreślony – zauważa **Tomasz Ciężki**.

TOMASZ MACIUSZCZAK

Nowe kąty dla maluchów z Felina

Dzięki funduszom unijnym stu małych mieszkańców Lublina znalazło swoje miejsce w Przedszkolu nr 84 w dzielnicy Felin. Gdy ich rodzice pracują, maluchy uczestniczą w zajęciach z rytmiki i tańca oraz uczą się poprawnej wymowy.

Projekt „Maluchy z Felina. Utworzenie oddziałów Przedszkola nr 84 w Lublinie dla dzieci 3-4 letnich” zrealizowano w latach 2016-2017. W ramach ponadmilionowej dotacji powstały cztery nowe oddziały przedszkolne z miejscem dla setki dzieci.

- Choć projekt już się skończył, to są one prowadzone do dziś i w sumie do placówki uczęszcza ponad 270 maluchów. Po kilku latach widać, że taka inwestycja w tej części miasta była niezbędna – przyznaje **Iwona Nowakowska**, zastępca dyrektora Wydziału Oświaty i Wychowania Urzędu Miasta Lublin.

Zainteresowanie jednak nie dziwi, bo Felin z każdym rokiem się rozrasta. Powstają tu nowe osiedla, w pobliżu znajduje się strefa ekono-

miczna, w której otwierane są nowe zakłady generujące dodatkowe miejsca pracy.

- W przypadku przedszkoli nie ma rejonizacji i z placówki mogą korzystać wszyscy mieszkańcy Lublina. Ale oczywiście jest, że rodzice najczęściej wybierają placówkę blisko miejsca zamieszkania lub zatrudnienia, na trasie z domu do pracy, czy na przykład w pobliżu szkoły, w której uczy się ich drugie dziecko. Decydują tu przede wszystkim względy logistyczne. Ale właśnie to przedszkole cieszy się bardzo dużym zainteresowaniem i chętnych jest więcej niż miejsc – zauważa **Nowakowska**.

W ramach projektu zakupiono także nowe meble, wyposażenie jadalni, leżaki czy zabawki i zatrudniono dodatkowo 15 osób, w tym nauczycieli, woźnych i kon-

serwatora. Ponadto unijna dotacja pozwoliła na organizację dodatkowych zajęć z gimnastyki korekcyjno-kompensacyjnej, rytmiki i tańca. Maluchy zostaną objęte opieką wykwalifikowanego logopedy, jak również terapią różnych zaburzeń, tj. ruchowych, uwagi, trudności w nauce czytania i pisania.

- Bez wątplenia fundusze unijne mają olbrzymie znaczenie nie tylko w edukacji przedszkolnej, ale na każdym etapie kształcenia. Edukacja jest kosztochłonna, więc wszelkie wsparcie środkami zewnętrznymi jest potrzebne i myślę, że wszystkie organy prowadzące placówki oświatowe tak jak miasto Lublin powinny korzystać z możliwości tego typu wsparcia – podsumowuje **Iwona Nowakowska**.

TOMASZ MACIUSZCZAK

Nowa jakość edukacji

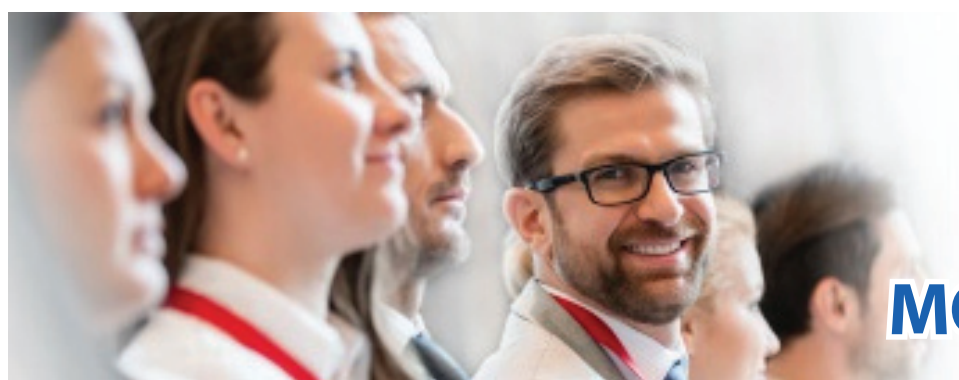
Dodatkowe zajęcia dla uczniów, szkolenia dla nauczycieli oraz zakup komputerów i pomocy dydaktycznych – to elementy projektu „Nowa jakość w edukacji” realizowanego przez podlubelską gminę **Mełgiew**. Jego wartość to 650 tys. zł. Ponad połowę tej kwoty przeznaczono na nowy sprzęt dla pięciu gminnych podstawówek.

Projekt wystartował w październiku 2018 roku i zakończy się w grudniu roku bieżącego. – Jego celem jest wzmocnienie kluczowych kompetencji uczniów poprzez dodatkowe zajęcia z takich przedmiotów, jak: matematyka, informatyka i języki obce. Chcemy też przygotować nauczycieli do korzystania w pracy dydaktycznej z nowinek technologicznych. W dużych miastach jest to już standard i chcemy, żeby zagościło to także i u nas – mówi **Marek Młynarczyk**, podinspektor ds. koordynacji projektów zewnętrznych w Urzędzie Gminy **Mełgiew**.

W projekcie uczestniczy pięć z sześciu prowadzonych przez gminę szkół podstawowych. To placówki w **Krzesimowie**, **Jackowie**, **Mełgwi**, **Dominowie** i **Podzamczu**. Dodatkowe zajęcia są realizowane od października i w sumie obejmą 510 uczniów. Po wakacjach rozpoczną się szkolenia dla 68 nauczycieli. We wrześniu do wspomnianych podstawówek trafi nowy sprzęt. To przede wszystkim komputery, projektory, zestawy do nauki języków obcych oraz inne pomoce dydaktyczne, jak na przykład atlasy czy globusy.

- Dla małej wiejskiej gminy jak nasza to duży zastrzyk inwestycyjny, bo normalnie nie moglibyśmy sobie pozwolić na takie zakupy. A sprzęt będzie służył przez lata – podkreśla **Marek Młynarczyk**.

TOMASZ MACIUSZCZAK

**PODNIĘŚ
SWOJE KWALIFIKACJE
DZIĘKI FUNDUSZOM
MOŻESZ ZROBIĆ TO ZA DARMO**

Skorzystaj z Bazy Usług Rozwojowych.

Znajdź w niej przydatne szkolenia, doradztwo czy kursy zawodowe i przekonaj swego szefa, że twoje nowe umiejętności przyczynią się do rozwoju firmy.

Szkolenia znajdziesz tutaj: <http://uslugirozwojowe.parp.gov.pl/> - BAZA

**Unijne dofinansowanie to
5 tys. zł na osobę
15 tys. zł na firmę**

EFS DLA PRACODAWCÓW

Pomoc oferowana przez Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie kierowana jest nie tylko do ludzi poszukujących pracy. W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego oraz Programu Wiedza Edukacja i Rozwój skorzysta z niej mogą również lokalni pracodawcy.

Jednym z celów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (RPO WL) jest wzmocnienie zawodowego i społecznego potencjału naszego regionu. Służą temu: skuteczna aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych oraz nieaktywnych zawodowo, programy na rzecz integracji ludzi i rodzin wykluczonych bądź zagrożonych oraz kompleksowe programy reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej. Grupą, która również może skorzystać z programu, są pracodawcy.

Mogą oni liczyć na sfinansowanie kosztów wynagrodzenia stażysty na czas 3 – 6 miesięcy oraz pokrycie kosztów dostosowania kompetencji i kwalifikacji osoby odbywającej staż lub praktykę zawodową. Ponadto możliwa jest refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy.

Szczególnie warto podkreślić, że zwrot pieniędzy na doposażenie stanowiska dla osób z niepełnosprawnościami w ramach mechanizmów racjonalnych usprawnień sięgać może 12 tys. zł na osobę, w tym:

- sfinansowanie pracy asystenta osoby niepełnosprawnej,
- dostosowanie architektoniczne budynków oraz infrastruktury komputerowej, sfinansowanie usługi asystenta osoby z trudnościami w poruszaniu się lub asystenta tłumaczącego na język łatwy czy migowy.

Analogiczną do proponowanej w RPO WL pomoc oferuje pracodawcom Program Operacyjny Wiedza Edukacja i Rozwój 2014-2020 (POWER), który kierowany jest jednak do ludzi do 29 roku życia.

Wsparcie koncentruje się głównie na pośrednictwie pracy i poradnictwie zawodowym. Oferowane są też szkolenia podnoszące kwalifikacje i umiejętności oraz staże, które zwiększają szanse na zatrudnienie. Program otwiera również pewne możliwości dla pracodawców, podobne do tych, które oferuje RPO WL. Więcej informacji uzyskać można w punktach →

KATARZYNA SZYMAŃSKA-DAWIDEK,
ELWIRA WASĄG

KONKURSY

Działanie i realizująca instytucja	Termin ogłoszenia/naboru	Na co?
9.4 Godzenie życia zawodowego i prywatnego – DW EFS	czerwiec/lipiec	Przedsięwzięcia zwiększające dostęp do opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w formie: a) żłobków, b) klubów dziecięcych, c) usług dziennych opiekunów.
1.1 Regionalna infrastruktura badawczo – rozwojowa – DW EFRR	lipiec/sierpień	Wsparcie rozwoju infrastruktury badawczo-rozwojowej jednostek naukowych prowadzących działalność gospodarczą, w tym zakup środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych niezbędnych do świadczenia usług badawczo-rozwojowych na rzecz przedsiębiorstw. Możliwość współfinansowania infrastruktury B+R musi być powiązana z mechanizmem skutecznej komercjalizacji. Dodatkowo dofinansowany projekt musi być realizowany na terenie województwa lubelskiego. Zakresem wsparcia nie będą objęte konkretne badania celowe.
1.2 Badania celowe - LAW P	lipiec/sierpień	Projekty polegające na opracowaniu nowych produktów/usług, procesów lub też wprowadzeniu znaczących ulepszeń do istniejących produktów/usług, procesów. Wsparciem zostaną objęte koszty przeprowadzenia badań przemysłowych oraz eksperymentalnych prac rozwojowych, w tym m.in. koszty: aparatury, sprzętu, budynków i gruntów (w zakresie i przez okres, w jakim są one wykorzystywane na potrzeby projektu); koszty personelu zaangażowanego w projekt; koszty badań; wartości niematerialnych i prawnych, ekspertyz, analiz, usług doradczych świadczonych wyłącznie na potrzeby projektu.
4.1 Wsparcie wykorzystania OZE - EFRR	lipiec/sierpień	1. Budowa i przebudowa instalacji służącej do produkcji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych. 2. Budowa i modernizacja dystrybucyjnych sieci elektroenergetycznych w pełni dedykowanych przyłączeniu nowych jednostek wytwórczych energii z OZE, w tym budowa przyłączy dedykowanych planowanym do przyłączenia nowym jednostkom wytwarzania energii z OZE (w ramach budowy i modernizacji sieci). 3. Budowa lokalnych, małych źródeł energii produkujących zarówno energię elektryczną, jak i ciepło z OZE na potrzeby lokalne, niewymagająca przesyłania jej na duże odległości. 4. Poprawa sprawności wytwarzania ciepła poprzez zmianę źródeł ciepła na jednostki wysokosprawnej kogeneracji z OZE dzięki budowie nowych instalacji wysokosprawnej kogeneracji z OZE lub przebudowie istniejących instalacji na wysokosprawną kogenerację z OZE (kogeneracja rozproszona oparta na zidentyfikowanych lokalnych zasobach).

Punkt Kontaktowy RPO

Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie
ul. Obywatelska 4, III piętro, pokój 330
pod numerem telefonu: 81 463 53 63, 605 903 491
na stronie: <http://rpo.lubelskie.pl/wup>
<http://wuplublin.praca.gov.pl/>
pod adresem: punkt.konsultacyjny@wup.lublin.pl

Punkt Informacyjny POWER

Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie
ul. Lubartowska 74A, I piętro, pokój 100
pod numerem telefonu: 81 463 53 49, 605 903 493
na stronie: <http://power-wuplublin.praca.gov.pl>
<http://wuplublin.praca.gov.pl/>
pod adresem: power@wup.lublin.pl

Targi i misje dla lubelskich przedsiębiorców

Lubelska Agencja Wspierania Przedsiębiorczości ogłosiła konkurs, którego jeszcze nie było w obecnej perspektywie finansowej. Chodzi o nabór wniosków na Działanie 3.9 Udział w targach i misjach

Wsparcie realizowane jest w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego. Skierowane jest do lubelskich mikro, małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP). Pozyskane dofinansowanie firmy mogą przeznaczyć na udział w targach, wystawach i misjach gospodarczych. Celem realizacji projektów jest zapewnienie promocji oferty MŚP i zdobycia nowych rynków zbytu. Misje gospodarcze wiążą się ze służbowymi wyjazdami zagra-

nicznymi, dzięki którym przedstawiciele firm mają możliwość poznać obyczaje handlowe innych krajów, ich preferencje i wymagania oraz uczestniczyć w zorganizowanych spotkaniach branżowych lub bezpośrednich.

Projekty mogą dotyczyć wyłącznie udziału przedsiębiorstw w targach, wystawach i misjach zagranicznych, a także w targach krajowych o charakterze międzynarodowym. Wnioskodawcy mogą liczyć na pokrycie kosztów zwi-

zanych z wynajęciem powierzchni wystawienniczej, zabudową stoiska, materiałów promocyjnych, opłat rejestracyjnych, czy kosztów transportu. Wsparcie z Działania 3.9 ma charakter pomocy de minimis, a górna granica dofinansowania to 120 tys. zł.

Zarząd Województwa Lubelskiego przeznaczył na konkurs ponad 5 mln zł. Warto podkreślić, że preferowane będą projekty wpisujące się w inteligentne specjalizacje zawarte w Regionalnej Stra-

tegi Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.

Szczegółowych informacji na temat tego i innych działań realizowanych przez LAW P zasięgnąć można w Punkcie Kontaktowym RPO w LAW P w Lublinie, który mieści się przy ul. Wojciechowskiej 9A. Tel.: 81 462 38 12 / 81 462 38 31, strona internetowa: www.rpo.lubelskie.pl. Serdecznie zachęcamy do kontaktu.

KATARZYNA ROMANEK

WYDAWCA:

Urząd Marszałkowski
Województwa Lubelskiego
ul. Artura Grottgera 4,
20-029 Lublin
tel. (81) 4416850,
www.rpo.lubelskie.pl
e-mail: defs@lubelskie.pl

DOKĄD PO INFORMACJE:

Główny Punkt Informacyjny
Funduszy Europejskich w Lublinie
ul. Stefczyka 3b, pok. 0.18
20-151 Lublin
tel. (81) 44-16-864/-865/-547
Bezpłatna infolinia: 800 175 151
e-mail: kontakt@feu.lubelskie.pl

Departament Wdrażania EFS
Urzędu Marszałkowskiego
Województwa Lubelskiego
ul. Czechowska 19
pok. nr 1, 20-072 Lublin
tel. (81) 44-16-843
Bezpłatna infolinia: 800 888 337
e-mail: efs@lubelskie.pl

Departament Wdrażania EFRR
Urzędu Marszałkowskiego
Województwa Lubelskiego
ul. Stefczyka 3b
20-151 Lublin
tel. (81) 44-16-575
e-mail: deffr@lubelskie.pl

Lubelska Agencja Wspierania
Przedsiębiorczości
w Lublinie
ul. Wojciechowska 9a
20-704 Lublin
tel. (81) 46-23-831/812
e-mail: lawp@lubelskie.pl

Wojewódzki Urząd Pracy
w Lublinie
ul. Obywatelska 4, pok. 330
20-092 Lublin
tel. (81) 4635363 lub 605903491
e-mail:
punkt.konsultacyjny@wup.lublin.pl

Wszystkie Instytucje
pracują od poniedziałku do piątku
w godz. 7:30 – 15:30,

Główny Punkt Informacyjny FE
w pon. pracuje zaś
w godz. 7:30 – 18:00.

Do Kazimierza nie tylko na Rynek

Rynek, drożdżowe koguty i bulwar nad Wisłą. To wciąż obowiązkowe punkty wycieczki dla wielu turystów odwiedzających nadwiślańskie miasteczko. Kazimierz Dolny oferuje jednak znacznie więcej.

Nadwiślańskie miasteczko to według serwisu CNN Travel jedno z najbardziej romantycznych miast w Europie Środkowej. Zostało docenione za piękne widoki i świetne jedzenie. Polecane są spacery nad Wisłą, a także wizyta w kawiarniach i herbaciarniach, m.in. przy ul. Krakowskiej.

Kazimierskie plenery doceniają też filmowcy. Od 2017 roku przedstawiają bajeczną scenografię Kazimierza w serialu pt. „W rytmie serca” emitowanym przez Telewizję Polsat. Malowniczo położona miejscowość od 13 lat jest też niezmiennie letnią stolicą kina. Festiwal Filmu i Sztuki „Dwa Brzegi” przyciąga tłumy publiczności z Polski i zza granicy. Swoją renomę ma już także „Kazimierzanie”. To kilkudniowa impreza reklamowana przez organizatorów jako „festiwal bez spinki”. W tym roku zaplanowano występy: Organka, Kultu, The Dumplings, Krzysztofa Zalewskiego, Darii Zawiałow i Meli Koteluk.

Wśród stałych atrakcji turystycznych największym

zainteresowaniem cieszy się kazimierski Zamek.

- Zespół zamkowy, którym zarządzamy od pięciu lat, odwiedza coraz więcej turystów. Zaczynaliśmy od ok. 100 tysięcy, teraz mamy 150 tysięcy w ciągu roku. Staramy się coraz lepiej wykorzystywać przestrzeń zamku, która ma niesamowitą akustykę, idealną do koncertów. Cały czas wzbogacamy naszą ofertę muzyczną - mówi **Mariusz Płoszaj-Mazurek**, dyrektor Kazimierskiego Ośrodka Kultury, Promocji i Turystyki.

Już niebawem Muzeum Nadwiślańskie przywita zwiedzających w nowej odsłonie. Remont i modernizacja zabytkowych budynków za ponad 16 mln zł potrwa do końca września. Nowy wymiar zyskają, m.in. wystawy stałe. Na nowo zostaną zaaranżowane tereny zielone. Chodzi przede wszystkim o ogród przy Domu Kuncewiczów, patio w Kamienicy Celejowskiej oraz ogród dydaktyczny - edukacyjny pomiędzy Spichlerzem Ulanowskiego a domem wójtowskim z Modliborzyc.

KATARZYNA PRUS

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

